

MÚHELY

KELEMEN ISTVÁN

A fertőszéplaki Csonka-oszlop. Adalék
dénésfai Cziráky Margit grófnő
(1874–1910) emlékezetéhez

2010-ben herceg galánthai Esterházy IV. Miklós felesége, Cziráky Margit halálának 100. évfordulójára emlékeztek. Ebből az alkalomból az Esterházy Magánalapítvány magyar és német nyelvű életrajzot jelentetett meg Margit Kopp tollából, Stefan Körner művészettörténész szerkesztésében.¹ 2010. augusztus 18-án herceg Esterházy Antal és a Műemlékek Nemzeti Gondnoksága szervezésében Cziráky-emléknapot tartottak Fertődön. A süttőri Szent András-templomban gyászmisével emlékeztek a grófnőre, majd a templomtól a Sírdombra látogattak a megemlékezők. Esterházy Antal emlékbeszéde után koszorúkat helyeztek a síron. A megemlékezést litánia zárta. Az eseményről és a grófnőről az unoka, Esterházy Antal kisebb írással jelentkezett a Fertődi Kalendárium 2010. évi számában. A műben említés történik a hercegné emlékoszloparól, mely Fertőszéplak határában, az Eresztén-dombon, a kiserdőben áll. A kötetben láthatunk egy archív fotót, mely 1935 és 1940 között készülhetett erről az ún. Csonka-oszlopról. Érdekessége, hogy még látható talapzatán a feliratos márványtábla, amelynek mára már nyoma veszett.² A tábla hiányában a feliratnak csak részletét ismeri az utókor.³

A márványtábla feliratának rekonstruálásában a Soproni Múzeum Kéziratgyűjteményének egyik értékes darabja nyújt segítséget. Az intézmény őrzi ugyanis az eszterházi hercegi Esterházy-uradalom tisztiszéki üléseinek jegyzőkönyvét az 1906 és 1914 közötti időszakról.⁴ A jószágkormányzat ügyeivel foglalkozó, 90 lapot tartalmazó jegyzőkönyv ugyan hiányos, de közepén gyászkeretben megtalálható az oszlopról készült ceruzarajz és alatta a márványtábla teljes szövege (1. kép). A beragasztott rajzot a jobb alsó sarokban található jelzés szerint Diewock Ferenc készítette 1911. augusztus 27-én. A tábla feliratának első felét megőrizte az emlékezet, és az az archív fotó alapján is elég jól kivehető. A jegyzőkönyv segítségével immáron a teljes szöveg rendelkezésünkre áll. A fénykép alapján azonban az is egyértelmű, hogy a táblán más sortörést alkalmaztak, mint a papíron (a tábla álló formátumú), továbbá a betűméret sem azonos egyes szavak esetében, illetőleg a kalendáriumban közölt szöveg nem teljesen azonos a jegyzőkönyvben szereplővel.

¹ Margit Kopp – Stefan Körner (szerk.): Margit Esterházy hercegné 1874–1910. Odaadó, modern, családcentrikus. Eisenstadt, 2010. Recenzió: Dominkovits Péter. In: SSz. 65 (2011), 332–333.

² A helyszíni felmérés alapján a tábla 110 cm magas, 66,5 cm széles és 3,5 cm vastag lehetett.

³ Cziráky Margit grófnőre emlékeztünk halálának 100. évfordulóján (1874. aug. 11.–1910. aug. 18.) In: Fertődi Kalendárium. Szerk.: Bertha János. Esterházy Pál Alapítvány, 2010. 263–267.

⁴ SOM-HK 80.675.23

Fömlétőrági
 Herceg Esterházy Miklósné sz. Cziráky Margit grófnő
 kegyelmes Herceg-Anyánk kedvű áldott emlékének
 maradvány jelül, bálás kegyelettel emelte az esterhá-
 zai hercegi usadalom tisztikara 1911. VIII. 18.

1910. VIII. 18. Áldva éljen Isténben boldogult Anyánk
 dicső emléke köztünk és utódainkban míg eke szánt e
 földön, melyet úgy szeretett, s míg anyafalászt cingát
 e róza táj, melyen e helyed oly szívesen gyönyörködött."

1. kép. Diewock Ferenc ceruzaraja az emlékoszlopról

Óvatosan kell kezelnünk a jegyzőkönyvbélit is: egyáltalán nem biztos, hogy pontos megfelelője a táblának, hisz a fotó alapján például bizonyos, hogy a „született” szó szerepel az „sz.” rövidítés helyett. Alábbiakban betűhív átiratban, a sortörést megtartva, a maga teljességében közöljük a kéziratban fennmaradt feliratot:

„Főméltóságu
herceg Esterházy Miklósné sz. Cziráky Margit grófnő
kegyelmes Herczeg-Asszonyunk örökké áldott emlékének
maradandó jelül, hálás kegyelettel emelte az eszterhá-
zai hercegi uradalom tisztikara 1911. VIII. 18.

1910. VIII. 18. Áldva éljen Istenben boldogult Úrnőnk
dicső emléke köztünk és utódainkban míg eke szánt e
földön, melyet úgy szeretett, s míg aranykalászt ringat
e róna táj, melyen e helyről oly szívesen gyönyörködött.”

Sajnálatos módon egyes internetes portálokon az a téves információ olvasható, hogy a „Csonka Torony” „a trianoni békeszerződésre emlékeztet”,⁵ illetve, hogy azt az Eszterházy (sic) család készítette.⁶ Remélhetőleg, ha újból márványtábla kerül a talapzatra – immáron a rekonstruált felirattal –, szélesebb körökben is egyértelművé válik az oszlop rendeltetése, melyet nem a család, hanem az emlékező uradalmi tisztikar állított szeretett úrnője emlékének a hercegné halálának első évfordulóján.

A grófnő halálával kapcsolatos gyász emlékei közül a Soproni Múzeumban megtalálható a gyászjelentés (2. kép), melyet Röttig Gusztáv és Fia nyomtatott Sopronban.⁷ A kapuvári Rábaközi Muzeális Kiállítóhely anyagában pedig fennmaradt a grófnő halotti címere (3. kép).⁸

---

⁵ Pl.: <http://www.sopronhotels.hu/fertoszeplak.html>, illetve: <http://www.belföldiutazas.hu/magyar/telepules/fertoszeplak-tortenelmi-leirasa-101645>

⁶ http://www.fertoszeplak.hu/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=38&Itemid=38

⁷ SOM-HA, Gyászjelentések, leltári szám nélkül.

⁸ Rábaközi Muzeális Kiállítóhely, Kapuvár. Leltári szám: 62.47.1

Galanthai HERCEG ESTERHÁZY MIKLÓS Fraknó örökös ura, Edelstetten fejedelmi grója, Sopron vármegye örökös főispánja, az aranygyapjas rend vitéze, v. b. t. l., cs. és kir. kamarás és tart. főhadnagy, egy a saját, valamint kiskoru gyermekei MÁRIA, PÁL, ANTAL, LÁSZLÓ és BERNADETTE és az összes rokonság nevében megtört szívvel jelenti forrón szeretett nejének, illetőleg anyjuknak és rokonuknak

Galanthai Herceg Esterházy Miklósné

szül. cziráki és dénesfalvi Gróf Cziráky Margitnak

az I-ő osztályu Erzsébet-rend tulajdonosának, csillagkeresztes és palotahölgynek

csütörtökön, 1910. évi augusztus hó 18-án, éjjeli 11 óraker, rövid betegség és a halotti szent-ségek ájtatos felvétele után, életének 37-ik évében történt gyászos elhunytát.

A drága halottnak földi maradványai hétfőn, folyó hó 22-én, délután 3 óraker Eszterházáz fognak eltemettetni.

Az engesztelő szentmise áldozatok ugyancsak hétfőn délelőtt 10 óraker fognak a süttőri plébániában és az összes kegyuri templomokban a Mindenhatóz bemutatattni.

Eszterháza, 1910. évi augusztus hó 19-én.

Áldott legyen emléke!

42776 24/11/10 82 1/2 1/2 1/2 1/2

2. kép. Cziráky Margit gyászjelentése

3. kép. Cziráky Margit halotti címere. Csiszár Attila fotója